

SREDNJOVJEKOVNI ŠIBENSKI STATUT I BRIGA ZA PROBLEME ZDRAVSTVENE KULTURE

THE CODE OF MEDIEVAL ŠIBENIK AND CARE FOR HEALTH CULTURE ISSUES

Đorđe Milović*, Grozdana Milović-Karić**

SUMMARY

The Code of Šibenik dates back to the 13th century and is impressive inasmuch as it pays a lot of attention to health culture issues. It brings a number of hygienic and sanitary measures such as the ban to keep pigs in the town, to throw "filth and decay" on public roads, to unload and sell fish in places not intended for selling, to display and sell meat outside butcheries, to skin animals outside butcheries, to sell carrion meat, and the order to bakers to bake bread thoroughly. It pays particular attention to public bodies of water such as ponds and to water-supply, and the town subsidised half the welling costs. In respect to general health protection, the Code banned corpse kissing to prevent infections, and graves were removed from the town centre for the same reason (because they "stank"). The "insane" and "simple minded" could not close legal deals. The fact that the town employed a trained physician - medicus - (in addition to a barber) suggests that it was the physician's job to decide who of the townspeople belonged to the category of the mentally challenged.

Key words: history of medicine and law, 13th century, town code, Šibenik, Croatia

Kao što je bio slučaj i s drugim statutima uzduž naše obale Jadrana i šire, tako je i Šibenski statut označio prijelaz s običajnog na pisano pravo, modificirajući i proširujući pritom materiju običajnog prava novim propisima što su razrješavali probleme koji su u tim vremenima bili aktualni za razrješavanje.

---

* Redoviti profesor u miru Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

** Diplomirana pravica, Rijeka.

Adresa za dopisivanje: Prof. dr. sc. Đorđe Milović, Ul. dr. Zdravka Kučića 41, 51000 Rijeka

Tako je Šibenski statut nastajao tijekom cijelog 13. stoljeća da bi potkraj tog stoljeća dobio svoju punu formu i puni sadržaj. No nakon što je Venecija 1412. dobila Šibenik pod svoju vlast, postupno je iz staroga Šibenskog statuta uklanjala ili mijenjala sve ono iz starog statuta i reformacija, što je smatrala da se ne uklapa ili da odudara od njezine opće politike i interesa (gospodarskih, političkih i šire društvenih). Unatoč mnogo ranijim nastojanjima Šibenika da se sve te odredbe tiskaju, čime bi bila zajamčena njihova opstojnost, prilika za to ukazala se tek 1608. kada je Statut s reformacijama tiskan u Mlecima (u tiskari Nikole Morettija). Naime, godinu dana prije toga izrađen je rukopisni primjerak Statuta i Reformacija, ali tek nakon ali tek nakon što je mletačko vijeće desetorice (18. travnja 1608.) cenzuriralo njegov sadržaj, moglo se pristupiti njegovu tiskanju (naravno na latinskom jeziku na kojem je bio sastavljen i rukopisni izvornik). Naslovna stranica nosila je naziv *Volumen statutorum legum, et reformationem civitatis Sibenici*. Statut je sadržavao šest knjiga.¹ Nakon toga slijedili su propisi Reformacija.² Cijeli sadržaj ovoga statuta s reformacijama preveden je na naš jezik i objavljen 1982. u Šibeniku.³

Mi se ovdje služimo cijelim kompleksom ovih propisa (tj. i onih sadržanih u Statutu i onih sadržanih u Reformacijama), objavljenim pod nazivom *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*. Prijevodi s latinskog na naš jezik sačinjeni su *lege artis* pa ćemo se i mi, pri eventualnom citiranju tekstova njima služiti (radi veće pristupačnosti širem krugu čitatelja). No ako bismo ipak naišli na kakav slučaj nepodudarnosti (prema našoj ocjeni latinskog teksta i njegova prijevoda, na to ćemo posebno upozoriti.

Već na prvi pogled impresionira koliko je mnogo Šibenski statut posvećivao pažnje problemima vezanim za zdravstvenu kulturu, bilo osiguravanjem provođenja odgovarajućih sanitarno-higijenskih mjera (u gradu i distriktu) ili pak mjerama usmjerenima na zaštitu javnog zdravlja u širem smislu. Tako ćemo u ovom izlaganju i klasificirati određene mjere sadržane u Statutu (i Reformacijama), ali uz načelnu opasku da je ovdje teško odvojiti sanitarno-higijenske mjere od mjera usmjerenih na zaštitu javnoga zdravlja jer sve one u određenom smislu postižu krajnji učinak zaštite javnog zdravlja, malo šire shvaćeno.

---

¹ Svaka je nosila odgovarajući naslov, pa tako: Rubricae Primi Libri, Rubricae Secundi Libri, Rubricae Tercii Libri ... itd.

² Rubricae Reformationum.

³ Povremena izdanja Muzeja grada Šibenika, sv. 9., Šibenik 1982.

SANITARNO-HIGIJENSKE MJERE

ZABRANA DRŽANJA SVINJA U GRADU ŠIBENIKU

Propisima o kojima je riječ zabranjuje se držanje svinja u gradu Šibeniku pa od dana donošenja ove odredbe⁴ vlasnici moraju svinja koje bi se zatele u gradu u roku od osam dana odvesti iz grada (a nadalje se ne smiju držati u gradu). Ako bi se pak po isteku ovoga roka u gradu Šibeniku pronašla svinja (jedna ili više), svakome je dopušteno da ih ubije i meso prisvoji, a pravi vlasnik kažnjava se novčanom kaznom od 5 libara. Novčana kazna je u ovom slučaju prilično visoka uzimajući s obzirom na to da se katkad i u nekim drugim slučajevima pojavljuju i kazne u soldinima.⁵ Inače, ovakve i slične propise sadrže i statuti mnogih drugih gradova uzduž naše obale.⁶

ZABRANA BACANJA “NEČISTI I TRULEŽA” NA JAVNE PUTOVE I ODREĐIVANJE NAČINA UKLANJANJA

Odmah upada u oči svijest o potrebi suzbijanja nečistoće svake vrste i njihovo povezivanje s mogućnosti obolijevanja od raznih bolesti.

Ne možemo sa sigurnosti razaznati što je statutodavac razumijevao pod pojmom “nečisti”, no budući da tu riječ povezuje s “truleži”, dalo bi se zaključiti da se radilo o nečistoći svake vrste. U propisu se uvodno konstatira da su “nečisti i trulež” ponajviše razlogom “kvarenja zraka i pošasti osoba” pa se potom zabranjuje svima i svakome da ne smije bacati “bilo kakvu nečist na bilo kojim putovima u gradu Šibeniku i kaštelu danju ili noću” ili pak “praviti nečistoći ili trulež” na javnim ili “susjednim” putovima i to uz prijetnju novčanom kaznom od 40 solda za svaki put.

Istim se propisom određuje da se svaka nečistoća (“...nečistoće, gnoja i bezvrijednu trulež...”) treba ispred kuće ukloniti i baciti “u more izvan grada”.⁷ Kazna za prijestupnika je ista kao ona prije, tj. 40 solada.⁸

⁴ Tj. od 27. kolovoza 1382. jer otad datira odredba.

⁵ Knjiga reformacija, poglavlje XVII. (odredba od 27. kolovoza 1382.) pod naslovom: Nitko neka ne drži svinje u gradu Šibeniku. – Knjiga Statuta Zakona i Reformacija grada Šibenika (u daljnjem navođenju izvora: Knjiga statuta..., 221.

⁶ Vidjeti: Đorđe Milović, *Prilozi za povijest zdravstvene kulture*, Rijeka, 2005.

⁷ U starom Dubrovniku to bila je točno određena lokacija za bacanje nečistoće u more. Ibidem.

⁸ Knjiga reformacija (ne navodi se datum donošenja, ali bi se dalo zaključiti da potječe iz 1434.), poglavlje CCXXXVII. pod naslovom: Nečist neka se ne baca na javne putove. Knjiga Statuta..., 308.

ZABRANA PRODAVANJA I ISTOVARIVANJA RIBA IZVAN ZA TO ODREĐENOG MJESTA

Riba se u to doba u Šibeniku smjela prodavati jedino “na gatu ispod palače i u mesnici” pa se ovim propisom zabranjuje prodavanje riba na bilo kakvim drugim mjestima. Isto tako, zabranjeno je prodavanje ribe bilo gdje osim “uz općinski gat”. Sve te zabrane ne odnose se na prodavanje slane ribe. To je dokaz da je statutodavac bio svjestan da se ovom sanitarno-higijenskom mjerom želi osigurati kontrola u prodaji ribe kako bi se suzbila prodaja odstajale i pokvarene ribe, a budući da slana riba nije pokvarljiva, njezina je prodaja izuzeta od ove zabrane. Prekršitelja se kažnjavalo novčanom kaznom u iznosu od 40 solada.⁹

ZABRANA PROLIJEVANJA VODE NA NEKU OSOBU

S obzirom na čest slučaj u praksi da se voda (uglavnom nečista) prolijevala “s kuće ili balkona” pa je tako prolaznik ili tko drugi mogao biti njome zaliven, propisom se zabranjuje prolijevanje vode “na neku osobu s kuće ili balkona” pod prijetnjom kazne od 40 solada.¹⁰

NAGLAŠENA BRIGA O VODAMA

U oči pada da je propisima Reformacija velika briga bila posvećena vodama (osobito vodama stajaćicama) pa bilo da je riječ o lokvama, “jezerima”¹¹ ili kakvim drugim vodama. Budući da se oskudijevalo u vodi, grad je financijski poticao izgradnju bunara u gradu. Svi su se ti problemi rješavali kako slijedi.

1. Obveza čišćenja “lokvi (voda)” u Šibenskom distriktu

U propisu se rabi termin “lokva (voda)” pa bi se reklo da se odnosio i na lokvu u užem smislu i na sve druge slične vode stajaćice. Ovim je propisom ustanovljena obveza da se te vode u čitavome šibenskom distriktu čiste i “drže u čistoći” (što podrazumijeva obvezu stalnog održavanja čistim). Toj obvezi podliježu svi seljani (pa se navode pojedinačno sva područja distrikta). Čišćenja se obavljaju uz sudjelovanje svih seljana zajedno. Nije predviđena kazna za neizvršavanje tih obveza, iz čega se daje zaključiti da

⁹ Knjiga šesta Statuta, poglavlje CXXXIX. pod naslovom: O kažnjavanju onih koji prodaju ribe drugdje nego na gatu ispod palače ili mesnici. – Knjiga statuta..., 210.

¹⁰ Knjiga šesta statuta, poglavlje X. pod naslovom: O kažnjavanju onih koji proliju vodu na neku osobu. – Knjiga statuta..., 177.

¹¹ Dva propisa, jedan od 1. kolovoza 1401., drugi od 26. kolovoza 1431, odnose se na istu obvezu, jedino što se u jednoj govori o “lokvama”, a u drugoj o “jezerima” (dva naziva za isti pojam), kao što se vidi iz daljnjeg izlaganja.

taj problem i nije postojao i da su se takva čišćenja provodila uredno jer su seljani ovu obvezu prihvaćali kao nešto prirodno i od općeg interesa.¹²

2. Obaveza čišćenja “jezera”

Ovaj propis (koji datira od 26. kolovoza 1431.) povezan je s jednim ranijim propisom (od 1. kolovoza 1401.), prije citiran pod 1. Propis tretira istu problematiku, jedino se ovdje za javne vode rabi termin “jezera” (vjerojatno se misli na veće lokve, ali svakako na vode stajačice). Obveza čišćenja ovih voda ostaje i dalje, ali se nešto mijenja u rasporedu o tome koja konkretno sela trebaju čistiti tzv. jezera. Ni ovdje nema odredbe o kazni za prekršitelje jer vjerojatno taj problem i nije postojao.¹³

3. Financijsko poticanje izgradnje bunara u gradu

Interes za pitkom vodom u gradu očigledno je bio jako naglašen pa je propisima određeno da će općina sufinancirati svaku izgradnju bunara u gradu tako što će svakomu takvom graditelju isplatiti polovicu svih troškova koje u tom poslu bude imao.¹⁴

ZAŠTITA JAVNOG ZDRAVLJA

I ovom je grupom propisa statutodavac posvetio punu pažnju mnogobrojnim problemima vezanim za zaštitu javnog zdravlja u gradu (posredno ili neposredno). Za ono vrijeme i tadašnje prilike čak i znatno više od mnogih drugih i puno mlađih statuta s naše strane Jadrana.¹⁵ Problemi koji su na ovom planu zanimali statutodavca i načini njihova rješavanja vidljivi su iz teksta koji slijedi.

NAREDBA PEKARIMA DA MORAJU IZRAĐIVATI DOBRO PEČENI KRUH

Poznato je da dobar i zdrav kruh mora biti pečen *lege artis* te da nedopečen i gnjecav kruh nije dobar za zdravlje. Propisi govore o tome kako je ustanovljeno da pekari često stavljaju u prodaju nedovoljno pečen kruh pa im se stoga naređuje da izrađuju dobro pečen kruh, pod prijetnjom vrlo visoke novčane kazne u iznosu od 10 libara za svaki put kad bi se takav prekršaj dogodio. Postavlja se pitanje zašto je praksa stavljanja u prodaju nedovoljno

¹² Knjiga reformacija (popis od 1. kolovoza 1401.) poglavlje CVIII. pod naslovom: O davanju propisa o čišćenju lokvi (voda). – Knjiga statuta..., 255.

¹³ Knjiga reformacija (propis od 26. kolovoza 1431.), poglavlje CCXIX. pod naslovom: O čišćenju jezera. – Knjiga statuta..., 301.

¹⁴ Knjiga reformacija (nema oznake datuma donošenja propisa), poglavlje XLII. pod naslovom: svaki onaj koji sagradi bunar ima od Općine polovicu troškova. – Knjiga statuta..., 230.

¹⁵ Vidjeti Đ. Milović, *ibidem*.

pečenog kruha bila toliko uobičajena da je natjerala statutodavca da reagira ovim propisom i s tako teškom novčanom kaznom. Odgovor bi mogao biti u tome što je nedovoljno pečen kruh puno teži od dobro pečenog kruha, a prodaja takva kruha donosila je pekarima znatno veću dobit.¹⁶

ZABRANA IZNOŠENJA I PRODAVANJA (ILI POHRANJIVANJA) MESA IZVAN MESNICE

Ovdje je sasvim jasna pobuda statutodavčeva, znajući za mogućnost podmetanja kupcima lošijeg i pokvarenog mesa (ili izloženost kvarenju dobrog mesa) te prodaje ili pohrane negdje drugdje (“... kući ili na drugo mjesto...”). Stoga je izravan cilj ove zabrane bio zaštita zdravlja potrošača i onih koji meso pohranjuju na nestručan i nesiguran način bilo gdje izvan mesnice. Ovim se propisom zabranjuje takvo postupanje svima koji aktivno sudjeluju u prodaji ili pak nedopuštenom pohranjivanju mesa (dakle: mesarima i drugima), i to pod prijetnjom novčane kazne od 40 solada.¹⁷

ZABRANA MESARIMA DERANJE KOŽA SA ŽIVOTINJA IZVAN MESNICE

Imajući svakako na umu štetnost za zdravlje građana ako bi se kože životinja derale izvan mesnice (eventualno zagađivanje mesa, opasnost od nezdravog isparavanja, smrada kože i dr.), Statut zabranjuje mesarima svako deranje kože “velikih i malih životinja” izvan mesnice pod prijetnjom novčane kazne od 40 solada.¹⁸

ZABRANA PRODAJE CRKNUTIH ŽIVOTINJA

Ovdje je naslov propisa precizniji od samog sadržaja jer govori o zabrani prodaje crknutih životinja uopće (misli se, naravno, na prodaju mesa od crknutih životinja), dok sam propis zabranjuje “prodaju crknutih životinja u mesnici”. No budući da se meso crknutih životinja praktički može prodavati i izvan mesnice, pogrešno bi bilo zaključiti da je ovom zabranom bila obuhvaćena samo prodaja crknutih životinja u mesnici, a ne i drugdje. Dokaz za to je mnogo precizniji naslov propisa. Nesklad između propisa i naslova očigledno je uzrokovan neukosti sastavljača teksta propisa i nedovoljne preciznosti koja je iz toga proistekla, na što često nailazimo i u drugim propisima

¹⁶ Knjiga reformacija (propis od 21. siječnja 1420.), poglavlje CXCV. pod naslovom: Uredba koja se ima održavati pri pečenju kruha. – Knjiga Statuta..., 288.

¹⁷ Knjiga prva Statuta, poglavlje XXXVI. pod naslovom: O kažnjavanju onih koji iznose meso izvan mesnice radi pohrane. – Knjiga statuta..., 51-52.

¹⁸ Knjiga prva Statuta, poglavlje XXXVII. pod naslovom: Mesari ne smiju derati kožu sa životinja izvan mesnice. – Knjiga statuta..., 52.

ovog statuta (ili reformacija). Inače, situacija je ovdje sasvim jasna: htjelo se zaštititi zdravlje građana koje bi moglo biti ugroženo konzumacijom mesa crknutih životinja. Za krivce je i ovdje propisana novčana kazna u iznosu od 40 solada.¹⁹

ZABRANA LJUBLJENA LEŠEVA

U propisu se uvodno konstatira kako je uobičajeno da pri nošenju mrtvih na pogrebu, njihovi bliski mrtve grle i ljube. Dalje se navodi "... što se može lako dati na zlo tih osoba, a ponajviše u vrijeme kuge..." jer da se s pravom pretpostavlja da su leševi "zakuženi". Zbog toga se ovim propisom zabranjuje ljubljenje leševa pod prijetnjom, naglašava, visoke novčane kazne od 100 libara. Zakonodavac je, dakle, vrlo dobro uočio veliku opasnost za javno zdravlje koja proizlazi iz običaja ljubljenja leševa, pogotovo u doba vladanja zaraza (posebno naglašavajući kugu) pa je intervenirao strogom zabranom (odnosno ukidanjem) ovoga za javno zdravlje vrlo opasnog običaja, pod prijetnjom drastično visoke novčane kazne.²⁰

NAREDBA ZA UKLANJANJE (I PREMJEŠTANJE) GROBIŠTA IZ GRADA ISPRED CRKVE SV. KUZME I DAMJANA

Uvodno se konstatira kako je utvrđeno da leševi na grobištu ispred crkve Sv. Kuzme i Damjana "okužuju grad" pa je stoga odlučeno da se, radi zaštite javnog zdravlja, leševi iz ovoga grobišta iskopaju i prenesu na grobišta kod crkve Sv. Franje, a rupe ispražnjenih grobova zatrpaju. Zabranjuje se da se na ispražnjenom grobištu ubuduće pokapaju mrtvi. Konstatira se da je i prije postojala crkvena odluka, ali se prema njoj nije postupalo²¹ pa se ovaj put strogo naređuje provođenje odluke uz prijetnju prilično visoke novčane kazne u iznosu od 10 libara. Ne možemo razabrati detaljnije razloge ove odluke, ali valja pretpostaviti da se htjelo premjestiti grobište iz središta grada (ili pak suviše blizu središta) na neko udaljenije grobište, cijeneći da je time pretpostavljena ili stvarna opasnost za javno zdravlje manja.²²

¹⁹ Knjiga prva Statuta, poglavlje XLV. pod naslovom: Crknute životinje ne smiju se prodavati. – Knjiga statuta..., 54.

²⁰ Knjiga reformacije (propis od 17. siječnja 1420.), poglavlje CXCI. pod naslovom: Leševi se ne smiju ljubiti. – Knjiga statuta..., 287.

²¹ Vjerojatno zbog aktivnog ili pasivnog otpora rodbine.

²² Knjiga reformacija (propis od 24. ožujka 1416.), poglavlje CLXXXVII. pod naslovom: Grobnice svetaca Kuzme i Damjana neka se razruše. – Knjige statuta..., 284.

ZABRANA IZLAGANJA GRAĐANA ŠTETNOM STRAHU I STRESU

U slučaju velikih opasnosti (primjerice: velike elementarne nepogode, potresa ili kakve druge neposredne opasnosti) uobičajeno je bilo da se uzbune oglasi zvonjavom “velikim općinskim zvonom”. Očigledno je, međutim, bilo slučajeva (koji su predstavljali problem vlasti) da su neodgovorne osobe neovlašteno i bez razloga zvonili zvonom za uzbunu, što je uvijek moralo *ipso facto* izazvati strah, uznemirenost i stres kod građana. Stoga se ovim propisom zabranjuje takvo uzbunjivanje građana bez propisanog odobrenja vlasti i to pod prijetnjom iznimno drastičnih kazni. Naime, za ovo je djelo propisana neobično visoka novčana kazna u iznosu od čak 200 libara (u korist općine). A onda nešto mnogo strašnije (na koji princip zbog neplaćene novčane kazne slijede osakaćenja nailazimo često u kaznenom pravu ovog Statuta): ako počinilac “ne bi mogao” platiti ovu novčanu kaznu (a treba pretpostaviti da je to malo tko mogao), određuje mu se teška tjelesna kazna odsijecanja desne ruke “... tako da se odijeli od tijela”). Ne možemo razaznati što je pravo značenje ovakve formulacije za način odsijecanja ruke, tj. radi li se o odsijecanju u ramenu (što bi više odgovaralo ovakvoj formulaciji) ili pak sječenju podlaktice (kao to je određeno za neka druga kaznena djela).

Moramo ovdje objasniti što nas je motiviralo da ovaj delikt protiv javnog reda i mira stavimo u kategoriju delikata protiv zdravlja ljudi. To, naime, činimo zato što ovakvi učini (osim drastičnog narušavanja javnog reda i mira) imaju i drugu posljedicu koja je uperena protiv zdravlja ljudi, a manifestira se izazivanjem iznimno velikog stupnja uznemirenosti (do prepasti) građana, pri čemu se jednostavno ne može izbjeći i određeni stupanj stresa.²³

ZABRANA DA “UMOBOLNICI” I “SLABOUMNICI”...

Odredba kojom se zabranjuje određenim kategorijama duševno bolesnih osoba da sklapaju valjane pravne poslove sasvim je u redu s pravnog stajališta i dobro je što je statutodavac regulirao ovu materiju. Međutim, ono što nas ovdje iz aspekta zdravstvene kulture zanima proizlazi iz sljedećih nerazjašnjenih pitanja:

- Zašto propis barata neujednačenim terminima pa u naslovu upotrebljava termin “slaboumni”, a u tekstu propisa govori se o “umobolnicima”, navodeći ih čak usporedo s malodobnicima?

²³ Knjiga reformacija (propis od 18. listopada 1399.), poglavlje C, pod naslovom: Nitko neka se ne usudi zvoniti velikim općinskim zvonom na uzbunu. – Knjige statuta..., 252.

- Je li statutodavac pravio ikakvu razliku između tih dviju po njemu naznačenih kategorija, a ako jest: tko je (i prema kojim mjerilima) provodio tu kategorizaciju?
- Tko je utvrđivao da određeni građani spadaju među “umobolnike” i “slaboumnike”, tj. je li to bila stručna osoba, tj. liječnik (a Šibenik je, kao što ćemo poslije vidjeti, imao svojega *medicusa*) ili su se takvima držali svi oni koji se u narodu smatraju takvima. Naime, ako ne ovdje, a ono u nekim drugim davnim prilikama i sredinama nailazimo na takve mogućnosti.

Iako su pitanja zanimljiva, iz danih formulacija u propisu nismo u mogućnosti doći do decidiranih zaključaka.²⁴

NEKI PODACI O LIJEČNICIMA I RANARNICIMA

Smatramo potrebnim ovdje iznijeti i nekoliko podataka koje Statut Šibenski sadrži o liječnicima (koje naziva *medicusima*) i posebno o ranarnicima. Pritom je važno da su te dvije funkcije u statutarnim propisima odvojeno tretirane.

Na jednome mjestu u Statutu tako se kaže da su “plaćeni” (dakle: službeni) dužni dojaviti knezu i Šibenskoj kuriji podatke o svim ranjenim i ozlijeđenim osobama, čim za to saznaju.²⁵

Na drugom se pak mjestu određuje da su plaćeni liječnici (*medicusi*), kao i prije, dužni prijaviti svaki slučaj ranjavanja, ali su dužni i dati mišljenje (dakle: stručni vještaci) o onim poslanicima “koji nisu prihvaćali izbor s izgovorom da su bolesni”.

Iz jednog popisa plaća, koji potječe iz 1454., vidi se da je liječnik (*medicus*) imao plaću od 200 dukata (valjda godišnje?), ali da je u gradu postojao i ranarnik s plaćom od 100 dukata. Iz jednog pak znatno kasnijeg popisa (iz 1532.) vidi se da su tada i liječnik i ranarnik imali istu plaću u iznosu od 600 libara.²⁶

²⁴ Knjiga četvrta Statuta, poglavlje XXXVII. pod naslovom: Djela malodobnika, slaboumnih i onih kojima je zabranjeno upravljanje imovinom neka se smatraju nezakonitim. – Knjige statuta..., 130.

²⁵ Knjiga šesta Statuta, poglavlje XXIII. pod naslovom: Plaćeni liječnici dužni su dojaviti ranjene. – Knjige statuta..., 180.

²⁶ Bilješka pod naslovom: Još neke službe u Šibeniku. – Knjige statuta..., 389.

ZAKLJUČAK

Šibenski statut nastajao je tijekom 13. stoljeća. Impresionira koliko je puno pažnje posvetio problemima zdravstvene kulture. Sadržavao je puno odredaba iz područja higijensko-sanitarnih mjera kao što su zabrana držanja svinja u gradu, zabrana bacanja "nečistoće i truleži" na javne putove, zabrana istovarivanja i prodaje ribe izvan za to određenog mjesta, zabrana iznošenja i prodaje mesa izvan mesnice, zabrana deranja kože izvan mesnice, zabrana prodaje mesa crknutih životinja, naredba pekarima da izrađuju dobro pečeni kruh.

Čistoći javnih voda (lokve i sl.) i opskrbi vodom posvećena je osobita pažnja, a izgradnju bunara grad je sufinancirao s polovicom troškova.

U domeni opće zaštite javnog zdravlja zabranjeno je ljubljenje leševa (radi sprječavanja zaraza) i uklonjena su grobišta iz središta grada (zbog istih razloga jer "zaudaraju") te prenesena na udaljenija grobišta.

Tzv. umobolnicima i slaboumnicima zabranjuje se sklapanje pravnih poslova. Budući da je grad (uz ranarnika) imao i učenog liječnika – medikusa, logičan bi zaključak bio da je u prije navedenim slučajevima medikus vještačio i određivao koji bi građanin spadao u prije navedenu kategoriju duševno defektnih ljudi.

SAŽETAK

Šibenski statut nastao je tijekom 13. stoljeća. Impresionira koliko je puno pažnje posvetio problemima zdravstvene kulture. Prije svega sadržavao je puno odredaba iz područja higijensko-sanitarnih mjera kao što su zabrana držanja svinja u gradu, bacanje "nečistoće i truleža" na javne putove, zabrana istovarivanja i prodaje riba izvan za to određenog mjesta, zabrana iznošenja i prodaje mesa izvan mesnice, zabrana deranja kože izvan mesnice, zabrana prodaja mesa crknutih životinja, naredba pekarima da izrađuju dobro pečeni kruh.

Čistoći javnih voda (lokve i sl.) i opskrbi vodom posvećena je osobita pažnja, a grad je izgradnju bunara sufinancirao s polovicom troškova.

U domeni opće zaštite javnog zdravlja zabranjeno je ljubljenje leševa (radi sprječavanja zaraza) i uklonjena su grobišta iz središta grada zbog istih razloga (jer „zaudaraju“) te prenesena na udaljenije grobište.

Tzv. umobolnicima i slaboumnicima zabranjeno je sklapanje pravnih poslova. Budući da je grad (uz ranarnika) imao i učenog liječnika – medikusa, logičan bi zaključak bio da je u prije navedenim slučajevima upravo medikus vještačio i određivao koji bi građanin spadao u prije navedenu kategoriju duševno defektnih ljudi.

Ključne riječi: *povijest medicine i prava, 13. stoljeće, gradski statut, Šibenik, Hrvatska*